Takuusäätiö

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Helsinki, 4.10.2022

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA

Asia: HE 136/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalisesta luototuksesta annetun lain muuttamisesta
https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+136/2022

Takuusäätiö on kotitalouksien arjen raha-asioiden asiantuntija, joka auttaa ihmisiä ottamaan oman taloutensa haltuun. Se tarjoaa neuvontaa, pienlainaa hankintoihin, ratkaisun velkojen yhdistämiseen sekä välineitä raha-asioiden hallintaan. Lisäksi Takuusäätiö vaikuttaa lainsäädäntöön ja muihin rakenteisiin, jotta ne tukisivat ihmisten itsenäistä taloudellista selviytymistä, hallittua luotonkäyttöä ja ehkäisisivät syviin velkakierteisiin ajautumista. Takuusäätiö on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö ja toimii pääasiassa Veikkauksen tuella.

Takuusäätiö kiittää kutsusta tulla kuultavaksi sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Sosiaalisesta luototuksesta annettu hallituksen esitys sisältää tärkeitä ja hyviä elementtejä kuten sen käytön laajentamisen koko maahan, maksuohjelman aikaiset joustomahdollisuudet vapaakuukausien muodossa, taloudellinen neuvonta ja ohjaus läpi luottoajan sekä mahdollisuus maksuvapautukseen tietyissä tilanteissa.

Nykyisen lainsäädännön tavoitteena on sosiaalisella luototuksella ehkäistä taloudellisesta syrjäytymistä ja ylivelkaantumista sekä tukea itsenäistä suoriutumista. Nämä tavoitteet ovat edelleen relevantteja. Käytännössä velkaongelmien ennalta ehkäiseminen tai ihmisten tavoittaminen ennen velkatilanteen eskaloitumista ongelmaksi on vaikeaa. Avun ja neuvonnan piiriin hakeutumista siirtävät velkaantumiseen edelleen liittyvä stigma ja halu pärjätä itsenäisesti. Toivottavaa on, että sosiaalisen luototuksen laajentuminen kaikille kansalaisille ja siitä tiedottaminen lisäävät tietoisuutta tarjolla olevasta avusta ja madaltaa kynnystä hakeutua palveluun. On tärkeää, että velkaantumisriskissä olevat henkilöt saataisiin palveluihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Takuusäätiö kiinnitti lausunnossaan aiempaan hallituksen esitysluonnokseen huomiota tiettyihin mahdollisiin ongelmakohtiin ja haluaa edelleen nostaa niitä esille.

Toteutuuko kansalaisten yhdenvertaisuus riittävästi sillä, että sosiaalinen luototus muutetaan lakisääteiseksi, hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvaksi tehtäväksi?

Hallituksen esityksen mukaan hyvinvointialueet voivat palvelua järjestäessään ottaa huomioon oman alueensa tarpeet. Käytännössä tämä tarkoittanee hyvin erilaisia resurssivarauksia, osaamista ja myös luottomääriä.

Hyvinvointialueet voivat myös määritellä, millaisiin tarkoituksiin sosiaalista luottoa myönnetään ja luottoon kohdistuvat ehdot kuten korko, laina-ajan pituus ja perintäkäytäntö.

Sääntelyn valossa näyttää siltä, että jatkossakin ihmisen asuinpaikka määrittää palvelun sekä sen tason ja saatavuuden. Sen sijaan, että sosiaalisesta luototuksesta olisi tehty aidosti valtakunnallinen palvelu, siitä on tulossa hyvinvointialuekohtaisesti vaihteleva palvelu.

Mihin suuntaan sosiaalista luottoa kehitetään ja painopiste halutaan asettaa?

Nykyisellään sosiaalista luototusta käytetään pitkälti velkojen järjestelykeinona. Suomessa jo käytössä olevien velkajärjestelyvälineiden kehittämiseen ja resurssointiin kannattaa panostaa. Näin toimien sosiaalisesta luototuksesta olisi mahdollisuus kehittää nimenomaisesti ylivelkaantumista ehkäisemisevä toimintamalli.

Takuusäätiön arvion mukaan sosiaalisen luototuksen erityisyys on nimenomaan sen mahdollisuuksissa toimia ylivelkaantumista ennaltaehkäisevästi. Sillä pitäisi pyrkiä vaikuttamaan niihin tekijöihin, jotka ajavat ihmisiä ongelmavelkatilanteisiin.

Maksuohjelman joustot ovat käytännössä tärkeitä. Niillä tuetaan velallisen selviytymistä luoton takaisinmaksusta myös muuttuneissa tilanteissa ja vähennetään lopullisia luottotappioita.

Takuusäätiö pitää hyvänä, että hallituksen esityksestä on poistettu maksuvapaiden kuukausien enimmäismäärä, koska se olisi ollut joustamaton toimintamalli sosiaalisin perustein myönnetyssä lainassa. Säätiön oman järjestelytoiminnan kokemus on, että tapauskohtainen tuki ja harkinta toimivat parhaiten. Siten autetaan asiakasta selviytymään maksuvaikeuksista ja hän saa samalla neuvoja arjen raha-asioissa. Jos muutos maksukyvyssä on pysyvä, on tärkeää voida sopia luotolle uusi maksuohjelma kuukausierää ja laina-ajan pituutta muuttamalla.

Maksuvapautus kannattaa pitää viimesijaisena menettelynä, koska velkojen vapaaehtoisissa järjestelyissä tarkoitus on sama kuin luottomarkkinoilla yleensä eli velka maksetaan kokonaisuudessaan. Ennen sosiaalisen luoton myöntämistä voi kokonaisvelkataakkaa pyrkiä keventämään esimerkiksi akordineuvotteluilla velkojien kanssa. Maksuvapautus toimii tehokkaimmin, jos asiakkaalla ei ole uutta velkaantumista rasittamassa maksukykyä.

On tärkeää, että maksuohjelman joustojen ja maksuvapautuksen myöntämisen käytännöt olisivat mahdollisimman yhdenmukaiset kaikilla hyvinvointialueilla.

Hyvä tiedostaa uudelleen velkaantumisen mahdollisuus ja riski, jos tietoa sosiaalisesta luotosta ei ilmoiteta positiiviseen luottotietorekisteriin eikä siitä tule merkintää luottotietoihin.

Esityksen mukainen sääntely mahdollistaa sosiaalisen luototuksen asiakkaan uudelleen velkaantumisen, jos hän ei muita luottoja hakiessaan kerro siitä. Takuusäätiön pienlainahakemuksista on nähtävissä, etteivät lainanhakijat aina kerro muista veloista, vaikka ne

ovat nähtävissä palkkatositteesta ulosmittauksena tai tiliotteella. Määrältään suurikaan sosiaalinen luotto ei näy positiivisessa eikä negatiivisessa luottotietorekisterissä. Mikäli sillä on maksettu muita velkoja, asiakas saa luottotietonsa puhtaaksi joulukuussa voimaan tulevan lainmuutoksen myötä. Luotonantajien on jatkossa vaikea luotettavasti tarkistaa luottoa hakevan todellista tilannetta.

Esityksen mukaan sosiaalisen luoton saaneelta asiakkaalta ei voida edellyttää omaehtoista luottotietomerkintää. Siihen olisi liittynyt tiettyjä ongelmia kuten että sen saa itse poistettua yhtä helposti kuin asetettua. Takuusäätiön kokemuksen mukaan uudelleen velkaantumisen riski kohoaa, kun luottotiedoissa ei ole merkintöjä. Uusi velkaantuminen on aina riski velkojen järjestelylle ja haaste arjen raha-asioiden hallinnalle. Jos sosiaalisen luototuksen saanut asiakas saa uusia luottoja ja osamaksuja, todennäköisyys neuvonnalle ja maksuohjelman joustoille ja mahdollisesti myös lopullisille luottotappioille kasvaa.

Sosiaalisen luototuksen tilastoinnin tehostuminen mahdollistaa lain toimeenpanon edistymisen seuraamisen. Sen toimimista käytännössä on hyvä aktiivisesti ja säännöllisesti seurata ja arvioida, jotta mahdollisiin muutostarpeisiin voidaan reagoida.

Laadukkaan palvelun aloittamisen ja kehittämisen kustannuksiin riittävä panostus

Esityksessä arvioidaan, ettei sosiaalisen luototuksen järjestäminen lisää suuressa määrin pysyviä menoja. Jotta sosiaalinen luototus ei jää pieneksi ja vähänkäytetyksi työvälineeksi, on Takuusäätiön näkemuksen mukaan tarpeellista huolehtia riittävästä resurssoinnista ja työntekijöiden kouluttamisesta. Alimitoitetulla rahoituksella ei pystytä vastaamaan niihin tarpeisiin, joita sosiaaliselle luototukselle asetetaan.

Takuusäätiö sr.

Juha Pantzar
toimitusjohtaja